

U 1985.334 H

Edb-leverandør måtte bære risikoen for, at kundens drifts- og prismæssige forudsætninger for kontrakten svigtede.

Aftaler 21.7 Køb 5.1 Køb 53.2 Køb 533.1 Køb 533.2

V, der var indehaver af en konfektionsvirksomhed, bestilte hos K EDB-maskinel til en pris af 540.000 kr., medens programmel skulle leveres af N, der - V uafvidende - var en selvstændig virksomhed. Udgiften til programmel var på forhånd skønsmæssigt anslået til 50.-80.000 kr., men det viste sig, at udgiften bl.a. som følge af, at V fastholdt at ville anvende sine hidtidige fremgangsmåder, ville blive omtrent 400.000 kr. Det ansås tilkendegivet K, at det var en afgørende forudsætning for V, at det nye anlæg kunne udføre i hvert fald de samme funktioner som V's gamle anlæg. Ingen af parterne var klar over omfanget af den udvidelse af programmet, som dette krav medførte. K, som ikke havde foretaget nærmere undersøgelser til oplysning om V's behov, fandtes under de foreliggende omstændigheder at burde bære risikoen for at V's afgørende drifts- og prismæssige forudsætninger for kontrakten svigtede. V havde derfor været berettiget til at hæve kontrakten med K. 1)

H. D. 20. februar 1985 i sag I 424/1982

Fabrikant Tage Vanggaard (adv. Niels Fisch-Thomsen)

mod

Kontor-Automation A/S og NP Datacenter APS (adv. Vilhelm Falktoft).

Vestre Landsrets dom 15. oktober 1982 (5. afd.)

(Ebbe Nielsen, Sigrid Ballund (kst.), H. S. Kristoffersen (kst.)).

Sagsøger I, Kontor-Automation A/S, København, der er forhandler af kontormaskiner og databehandlingsanlæg, udsendte i august 1977 til en række tekstilvirksomheder en brochure med præsentation af et EDB-system specielt udviklet til tekstilbranchen. Foranlediget heraf rettede sagsøgte, fabrikant Tage Vanggaard, Århus, der er indehaver af en konfektionsvirksomhed med ca. 300 ansatte, henvendelse til sagsøger I, der den 20. september s.å. fremsatte et tilbud, der omhandlede såvel maskinel som programmel. Udgiften til programmel - et såkaldt standardprogrammel - var skønsmæssigt anslået i 50.000-80.000 kr. excl. moms. Den 31. oktober s.å. underskrev sagsøgte en kontrakt om køb af maskinel til en pris af 540.000 kr. til levering i marts 1978. Efter købet blev der af sagsøger II, NP Datacenter aps., Arnborg, foretaget en analyse af sagsøgtes databehandlingsbehov, og det viste sig herved, at udgiften til programmet ville blive væsentligt højere end anslået i tilbudet. Sagsøgte annullerede herefter ved skrivelse af 14. december 1977 kontrakten.

Under anbringende af, at sagsøgte har været uberettiget til at hæve købet, har sagsøger I, KontorAutomation A/S, under den 14. august 1978 anlagt sag efter sin endelige påstand påstået sagsøgte dømt til at betale 311.407 kr. 38 øre med en rente svarende til sædvanlig procesrente fra den 1. april 1978, til betaling sker.

Sagsøgte har, under anbringende af at ophævelsen er sket med rette ud fra et forudsætningssynspunkt, påstået frifindelse, subsidiært mod betaling af et mindre beløb.

Sagsøger I har opgjort sit erstatningskrav i anledning af sagsøgtes ophævelse af aftalen således:

Salgspris ifølge kontrakt 540.000,00 kr.

- kostpris 227.040,00 kr.

herefter tabt bruttoavance 312.960,00 kr.

hvorfra går fradrag som følge af en

manglende levering af et specialbord

for dataskærm 1.552,62 kr.

i alt 311.407,38 kr.

Sagsøger II, NP Datacenter ApS har under en den 11. september 1979 anlagt sag påstået sagsøgte dømt til betaling af 30.859 kr. 95 øre med en rente svarende til sædvanlig procesrente fra den 11. december 1977, til betaling sker. Denne sagsøger har i første række til støtte for sin påstand gjort gældende, at sagsøger II med sagsøgte har indgået aftale om udarbejdelse af systemanalyser m.v. i filslutning til sagsøgtes køb af maskinelt. Beløbet, der er nærmere opgjort nedenfor, skal udgøre betalingen herfor.

Sagsøgte har påstået frifindelse, idet han har gjort gældende, at det er sagsøger I, der hæfter for betaling af det pågældende arbejde, og har subsidiært påstået frifindelse for betaling af renter forud for sagens anlæg.

Sagerne er i medfør af retsplejelovens § 254 behandlet under ét.

Sagernes nærmere omstændigheder er følgende: 1 sagsøger I's tilbud af 20. september 1977, der er afgivet efter forudgående forhandlinger mellem parterne hedder det:

+ - - Dette tilbud er udarbejdet på basis af de informationer, De har bibragt os - - -.

Formålet har fra vor side været at rationalisere de foreliggende administrative rutiner, det vil sige frigørelse af personale, større overblik samt bedre økonomisk styring og beslutningsgrundlag.

Løsningen af Deres opgaver vil i videst muligt omfang blive baseret på vort dansk udviklede standardprogrammel, som har vist sig meget anvendeligt i hovedparten af de mange installationer, der er foretaget med ICL System 10.

Til løsning af de foreliggende opgaver anbefaler vi anskaffelse af:

ICL System 10 Databehandlingsanlæg, - - -

Salgspris netto kontant 540.000,00 kr. excl. moms, programmering, lokaleindretning og teknisk service. -

- - Kontor-Automation A/S dækker omkostningerne i forbindelse med opstilling og klargøring af anlægget. -

- -

Programmel-tilbud

Omfang.

Følgende rutiner skal primært løses på anlægget:

Ordreregistrering

Ordreekspektion

Fakturering

Konfektionstransport

Debitorbogholderi - registrering, kontoudtog, saldolister, girokort

Provisionsopgørelse og -statistik

Repræsentantstatistik

Factoringlister, indkøbsforeninger, bankanvisninger

Top 10 liste - salgsordreværdi

Modeloversigt - terminer

Modeloversigt - størrelser

Kontrolbilag - skærebilag, ekspeditionsbilag

Råvarebehovsoversigt - terminer

Tilbehørsbehov - terminer/kalkulerede data

Råvareoversigt - beholdning, bestilt, disponibel

Lageroversigt - disponibel/beholdning

Produktionsoversigt - disponibel/beholdning

Kreditorbogholderi

Finansbogholderi

Budgetter

Tekstillønsystem

Div. spørgemuligheder på dataskærm

Diverse statistikker.

Det er vor vurdering, at så godt som alle de her nævnte rutiner vil kunne køre direkte ind i vort standardsystem (Standard C). Beskrivelse af Standard C vedlægges.

Udgiften til standardprogrammel i forbindelse med de foreliggende opgaver vil skønsmæssigt andrage: kr. 50-80.000,- excl. moms. afhængig af antal opgaver. Den kommende detailplanlægning vil imidlertid afgøre det endelige opgaveomfang og dermed programmelomfang og -omkostning. - - -

Betaling: Netto kontant inden 8 dage fra fakturadato, idet der fremsendes en månedlig faktura. Overskrides betalingsfristen, pålægges 1,50% i rente pr. måned fra fakturadato. - - -

Efter fremsættelsen af tilbudet afholdtes der den 5. oktober 1977 et møde på sagsøgtes virksomhed med deltagelse af bl.a. sagsøger v/ EDB-konsulent Carl Nissen, sagsøgte og konsulent N. P. Jensen, NP Datacenter aps..

Den 20. oktober afholdtes påny møde mellem sagsøgte repræsenteret ved hr. With-Seidelin og konsulent Carl Nissen.

Den 27. oktober foretoges på sagsøger I's filialkontor i Århus - Datagården, Risskov - af konsulenterne Nissen og N. P. Jensen en nærmere præsentation af maskinel og tekstfilsystemet for sagsøgte og en kreds af dennes medarbejdere.

I en den 28. oktober s.å. dateret skrivelse bekræftede sagsøger I, at anlægget kunne leveres i marts sagsøger I i hænde senest den 31. oktober.

I købekontrakten, der er dateret den 4. november 1977, hedder det bl.a.:

+ - - Varens specifikationer

1 stk. 22-2 Centralenhed 30K
2 stk. 40-X Magnetpladestation 2 - 10=20 Mill.
1 stk. 53 Linieskriver 125 linier/min.
2 stk. 82 Dataskærm, 24 linier à 80 kar.
2 stk. Specialbord for model 82
1 stk. Termo-hydrograf - - -
Levering marts 1977 - - -
Service

Maskinlet indgår under følgende serviceordning:

Serviceordningen omfatter: Samtlige reparationer såvel som eventuelle reservedele. - De nødvendige eftersyn hos kunden ved a/S' specialuddannede teknikere. Disse eftersyn omfatter justering, smøring, rensning samt afprøvning. - Evt. rejseomkostninger og diæter for A/S' teknikere såvel ved de normale rutineeftersyn som ved enhver tilkaldelse.

Foranstående indeholder hele aftalen vedrørende levering og service mellem kunden og a/S. Ingen tidligere aftaler desangående, herunder evt. betingelser i ordrer indsendt af kunden, forpligter a/S*.

Efter kontraktens underskrift afholdtes der mellem sagsøgte og sagsøger II yderligere en række møder - den 15., 21. og 24. november - med henblik på levering af programmet. Det lykkedes imidlertid ikke parterne at nå til enighed om omfanget heraf. For at søge at nå til klarhed over dette forhold foretog sagsøger II den 1. og 2. december 1977 en detailanalyse af sagsøgtes virksomhed med henblik på udarbejdelse af det endelige program. Resultatet af denne analyse forelå den 2. december 1977 i form af en redegørelse betegnet +Systemoplæg* udarbejdet af konsulent Niels P. Jensen. Redegørelsen indeholdt en tidsplan for programmelprojektets gennemførelse, et forslag til løsning af de forskellige opgaver og en beregning af tidsforbruget til etablering af systemet. Denne beregning viste et timeforbrug på 2.100 til en samlet pris à 346.500 kr., hvortil kom et beløb på 50.000 kr. til maskintesttid, således at den samlede programmeludgift blev på 396.500 kr. Sagsøger II fremsendte den 3. december 1977 til sagsøgte følgende faktura dateret den 1. december 1977:

+Udført systemanalyser af Deres EDB-behov
baseret på eksisterende systemer i
forbindelse med konvertering af disse til
ICL Sy 10 databehandlingsanlæg, men ændret
til ON-line teknik og dataskærme. Ialt 115,5 t
Udarbejdelse af tidsplaner og planlægning
af overgang til nye systemer. Påbegyndt
programmering og tilretning af
kontroludskrifter til ordreregistrering
og lagerstyring 39,0 t

I alt	154,5 t
Tegning og renskrivning, ialt	11,0 t

154,5 timer à kr. 165,00	25.492,50 kr.
11,0 timer à kr. 60,00	660,00 kr.

	26.152,50 kr.
+ 18% moms	4.707,45 kr.

	30.859,95 kr.

Betaling: 8 dage netto*.

Sagsøgte hævdede herefter købet overfor sagsøger I. I ophævelsesskrivelsen af 14. december 1977 hedder det: +Idet vi henviser til Deres tilbud af 27.09.77 på levering af ICL TEXTIL-SYSTEM 10 med programmoduler til speciel løsning af opgaver indenfor konfektionsbranchen, må vi hermed annullere ovennævnte kontrakt, idet Deres tilbud afviger så væsentligt fra den endelige opgivne pris, at grundlaget for ovennævnte kontrakt er bortfaldet, selv efter de - - - i går pr. telefon meddelte ændringer.*

Denne skrivelse besvarede sagsøger I den 15. december 1977 således:

+Vi bekræfter hermed modtagelsen af Deres brev af 14.12.1977 - - - og meddeler Dem herved, at vi ikke kan acceptere annullationen af ovennævnte kontrakt ud fra de kriterier, De nævner i Deres brev.

I vort tilbud af 20.09. 1977 er nøjagtigt specificeret hvilke programmoduler, der er indeholdt i Std.C. tekstilsystemet, og disse programmoduler er tilbudt til en pris à kr. 50-80.000,- excl. moms afhængig af antal opgaver. Dette tilbud er naturligvis gældende fra vor side. Udover disse programmoduler er nævnt, at den kommende detailplanlægning vil afgøre det endelige opgaveomfang, og dermed programomfang og omkostninger. Desuden er nævnt timepris for udvidelse af modifikationer til standardprogrammet samt indkøring.

På mødet den 27.10.1977 på Datagården blev Std.C.-tekstilsystemet gennemgået v/ NP Datacenter, Arnborg, som skulle forestå installationen. Derefter underskrev De kontrakt den 31.10.1977 på levering af et ICL System 10.

Ved senere analyse møde foretaget af NP Datacenter viser det sig imidlertid, at Deres ønsker og krav til systemet er mere end indeholdt i vort tilbud af 20.09.1977, og De modtager tilbud fra NP Datacenter på grundlag af de ønsker og krav, De stiller til systemet, gennemgået på ovennævnte møde.

Vi må nu anmode om et møde med Dem hurtigst muligt, for at få problemerne afklaret, således at vi har mulighed for at overholde den skitserede tidsplan.*

I en skrivelse af 19. december 1977 fra sagsøgte til sagsøger I hedder det bl.a.:

+ - - Ved vort møde på Datagården 27.10.77 blev det gentagne gange såvel overfor Datagården som NP Datacenter pointeret, hvilke opgaver vi ønskede løst.

Overfor hver af disse opgaver bemærkes det: +Intet problem* - men ingen bemærkning om, at dette eventuelt kunne ændre prisen fra de opgivne 50.-80.000 kr. for programmering. - - -

Vi har til Deres herr Carl Nissen udleveret vor kørsels- og systemvejledninger for Siemens 4004, og heller ikke efter at De har gennemgået dette, er vi blevet gjort opmærksom på den store prisforskel, som fremkommer. - -
_*

Som svar herpå skrev sagsøger I den 30. december 1977 til sagsøgte:

+Vi har modtaget Deres brev af 19.12.77 - - - På mødet hos Dem den 22.12. blev sagsforløbet gennemgået. Det konstateredes, at De 2 gange inden kontraheringen har fået gennemgået standard tekstilsystemet fra NP Datacenter og accepteret dette som værende grundlag for Deres køb af ICL System 10.

NP Jensen gennemgik på mødet notatet +økonomivurdering programmel*, af hvilket De modtog 1 eksemplar. Heraf fremgår det - uimodsagt fra Deres side - at grundlaget for det programmel, som De nu ønsker leveret, først blev fremlagt ved analysen foretaget 1. og 2. december 1977 - - -

Der hersker ikke tvivl om, at Deres ønsker til løsning af opgaverne kan opfyldes maskinelt med det kontraherede ICL System 10 anlæg, ligesom det ønskede program kan udarbejdes, - - *

I en skrivelse af 27. januar 1978 fra sagsøgtes advokat, advokat Thorkild Rydahl, Århus, til sagsøger II hedder det bl.a.:

+ - - det i Deres faktura af 1. december 1977 anførte saldobeløb, kr. 30.859,95, skal betales af Kontor-Automation A/S, som i sin tid efter det for mig oplyste har engageret Dem som konsulent på opgaven.*

Der har under sagen været afholdt syn og skøn ved direktør Mogens Hansen, Risskov, og konsulent Per Carlsen, København, der i en erklæring af 21. juli 1980 har besvaret følgende spørgsmål bl.a.:

+E. Fremgår det af tilbudet, hvorledes de enkelte rutiner arbejder, og fremgår det, om de kan opfylde sagsøgtes behov?

Svar: - - - Selve tilbudet indeholder en liste over de rutiner, som primært skal løses på anlægget, og de fleste af nævnte rutiner er omhandlet af beskrivelsen af Tekstilsystemet, mens resten er omhandlet af Standard C. Selve tilbudet indeholder ingen beskrivelse af rutinernes virkemåde.

Standard C beskrivelsen er fyldig og giver et godt indtryk af systemets omfang og virkemåde. Fuld forståelse kræver dog en demonstration af et kørende anlæg samt gennemgang af en mere detaljeret beskrivelse.

Tekstilsystemet System 10 er en primitiv og meget kortfattet beskrivelse, med alt for få oplysninger til at man får et fyldestgørende indtryk af systemets virkemåde.

Med hensyn til sidste del af spørgsmålet: om de tilbudte rutiner kan opfylde sagsøgtes behov? skal vi henvise til tilbudets side 5-1, hvor der står: +Det er vor vurdering, at så godt som alle de her nævnte rutiner vil kunne køre direkte ind i vort standardssystem (Standard C) Beskrivelse af Standard C vedlægges.*

F. Har det i tilbudet beskrevne maskinel tilstrækkelig kapacitet til at klare sagsøgtes behov?

Svar: Ja. Udfra de foreliggende datamængder bør anlægget kunne dække sagsøgtes behov. - - - *

Under domsforhandlingen er der afgivet forklaring af sagsøgte, af vidnerne direktør, civilingeniør Jan Zneider, København, ingeniør Carl Buchwaldt Nissen, Risskov, pensionist Viggo Gerhardt With-Seidelin og salgschef Willy Nielsen, begge Århus, konsulent Niels Peter Jensen, Arnborg, og systemchef Leif Nielsen, Herning. Skønsmændene direktør Mogens Hansen, Risskov, og konsulent Per E. Carlsen, København, har under domsforhandlingen afhjemlet skønsforretningen.

Jan Zneider har forklaret, at han i 1977 var salgschef hos sagsøgeren. Han var ikke personlig involveret i forhandlingerne i efteråret 1977 med sagsøgte. Standard C programmet kan anvendes generelt af handels- og industrivirksomheder. Programmet er udarbejdet af Kontor-Automations egen systemafdeling. Tekstilsystemet bygger på standard C programmet, men er specielt tilpasset tekstilindustriens behov. Dette system er omkring 1973-74 udarbejdet af NP Datacenter ApS, der er et selvstændigt firma. Sagsøger I og II har indgået aftale om markedsføringen. Sagsøger I foretager det primære salgsarbejde, men har ikke ekspertise med hensyn til tekstilsystemet, og sagsøger II tilkaldes derfor, når det kommer til realitetsforhandlinger med kunden. Salgskonsulenterne havde instruks om at henvise til NP Datacenter, hvis der blev stillet spørgsmål angående tekstilsystemet. Konsulenterne skulle ifølge instruksen tilkendegive overfor kunderne, at der var to kontraheringsparter. Salgskonsulenterne kan ikke selv afslutte kontrakter. Når maskinelkontrakten er underskrevet, er sagsøgerens opgave for så vidt afsluttet. I tekstilsystemet indgår enkeltprogrammer fra standard C systemet, og tilbudet af 20. september 1977 er et standardtilbud med modifikationer. Det, der i tilbudet betegnes som +programmertilbud*, er indeholdt i ethvert tilbud, og er en total gengivelse af, hvad tekstilsystemet indeholder. Prisen på 50-80.000 kr. refererer sig til dette systems moduler, således at prisen er afhængig af, hvor mange moduler der ønskes. I maskinellets kostpris indgår, udover indkøbsprisen, omkostningerne ved at hjemtage det fra USA. Hovedparten af kunderne tegner servicekontrakter, selv om de ikke er forpligtet hertil, hvis de betaler kontant. Der foretages normalt 3-4 præventive besøg om året hos kunderne af 2-3 timers varighed. Installationen af anlægget ville lægge beslag på 2 mand i et par dage. En teknikertime kostede på daværende tidspunkt ca. 150 kr.

Carl Buchwaldt Nissen har forklaret, at han fra 1974 til 1979 var ansat som salgskonsulent for sagsøger I. Han havde ikke nogen specialviden indenfor EDB, men har deltaget i sagsøgers kurser. With-Seidelin ringede i begyndelsen af september 1977 til sagsøger I for at høre nærmere om tekstilsystemet, og vidnet blev sat på opgaven. Han havde flere møder med With-Seidelin, inden han den 19. september efter forudgående aftale afleverede tilbudet af 20. september. Mødet den 5. oktober blev afholdt på sagsøgtes foranledning. I mødet deltog foruden vidnet og sagsøgte, With-Seidelin samt konsulent N. P. Jensen. Det var vidnet, der havde sendt bud efter N. P. Jensen. Denne præsenterede tekstilsystemet og besvarede spørgsmål. Under det senere

møde den 20. oktober med With-Seidelin nedskrev vidnet oplysninger om sagsøgtes datamængder efter With-Seidelins diktat. Under mødet overrakte Seidelin vidnet 2 ringbind med beskrivelse af sagsøgtes hidtidige EDB-system, som vidnet videresendte til sagsøger II.

I mødet den 27. oktober 1977, der havde en varighed af ca. 3 timer, deltog bl.a. sagsøgte, With-Seidelin, salgschef Willy Nielsen, konsulent N. P. Jensen og systemtekniker Jens Bjerg. Vidnet havde ladet fremstille flip-over blade til brug for mødet, og N. P. Jensen medbragte egne flip-over blade. Præsentationen startede med præsentation af maskinel svarende til tilbudet. Anlægget blev vist i funktion, og N. P. Jensen demonstrerede tekstilprogrammet. Der var lejlighed til at stille spørgsmål. Der var visse tvivlsspørgsmål angående printerstørrelsen, men bortset herfra var der tilfredshed med systemet. Den 28. oktober præsenterede vidnet et udkast til købekontrakt for With-Seidelin. Sagsøgte ringede den 31. oktober til vidnet og bad ham komme, hvorefter sagsøgte underskrev kontrakten. Sagsøgte havde under salgsforhandlingerne givet udtryk for, at han ønskede et såkaldt dialogorienteret anlæg, der fyldte mindre end det eksisterende anlæg, og som kunne køre uden klimaanlæg. Sagsøgte havde ikke givet udtryk for utilfredshed med sit hidtidige anlæg. Med henblik på udformningen af de endelige programmer blev der den 4. november afholdt et møde hos sagsøgte, hvori vidnet og N. P. Jensen deltog. Mødet blev dog på grund af et stort fremmøde mere af informativ karakter. En eftermiddag nogen tid senere kom With Seidelin og Willy Nielsen, efter hvad han har erfaret, ud på Datagården for at tale med chefkonsulent Klitten. De gav udtryk for bestyrtelse over systemets virkemåde. Under møderne den 21. og 24. november hos sagsøgte med deltagelse af Willy Nielsen, With-Seidelin, sagsøgte, N. P. Jensen, chefkonsulent Klitten og vidnet forsøgte man at klarlægge programomfanget, ligesom tidsplan for levering af maskinel og programmel samt programmelprisen blev drøftet. Vidnet har ikke under salgsforhandlingerne oplyst, at sagsøgte handlede med 2 firmaer, idet det var vidnets opgave at sælge en samlet løsning bestående af maskinel, programmel og vedligeholdelse. Vidnet har ikke rådet sagsøgte til at søge særlig konsulentbistand inden kontraktens underskrift. Det er vidnets opfattelse, at sagsøgte og With-Seidelin under hele sagsforløbet har været af den opfattelse, at programmellets pris ikke ville overstige de angivne 50-80.000 kr. trods sagsøgtes særlige ønsker.

Niels Peter Jensen har bl.a. forklaret, at NP Datacenter ApS beskæftiger sig med at udarbejde EDB-programmer og overvejende til de maskiner, sagsøger I sælger. På mødet den 5. oktober 1977 foretog han en præsentation af sit firma og af tekstilsystemet. Han anvendte flip-over blade, hvoraf firmaets opbygning fremgik, og de tilstedeværende kan ikke have været i tvivl om, at det var et selvstændigt firma. Standardtekstilsystemet blev gennemgået, og sagsøgte syntes at være begejstret for systemet. Vidnet blev den 14. oktober ringet op af With-Seidelin, der var interesseret i, om systemet kunne leveres med kort varsel. På mødet den 27. oktober, hvor systemet og vidnets firma påny blev præsenteret, stillede sagsøgte ikke krav udover, hvad tekstilsystemet kunne løse og syntes godt tilfreds med systemet. Det var vidnets indtryk, at +ordren var i hus*. Sagsøgte lagde især megen vægt på tidsplanen. With-Seidelin ringede i begyndelsen af november og pressede på for at komme i gang med systemmøderne. Under mødet den 15. november, der fandt sted hos NP Datacenter, Arnborg, blev det klart, at sagsøgte ikke ønskede at fravige sine hidtidige rutiner, hvilket indebar, at tekstilsystemet ikke umiddelbart kunne anvendes. Under de følgende møder den 21. og 24. november 1977 oplyste vidnet, at det ville blive temmelig kostbart - ca. 200.000 kr. - at ændre tekstilsystemet i overensstemmelse med sagsøgtes ønsker. With-Seidelin anmodede herefter vidnet om at udarbejde en dybtgående detailanalyse for at få eksakte tal frem. Detailanalysen blev foretaget i dagene 1. og 2. december 1977. Sagsøgte udleverede herunder en programdokumentation i 3 bind udarbejdet af et andet EDB-firma. Vidnet bebrejdede With-Seidelin, at han ikke tidligere var fremkommet med dette materiale, idet man herved kunne have sparet en del analyser. Efter at undersøgelserne var tilendebragte, anslog vidnet udgiften til programmellet til 396.600 kr. Vidnet fornemmede, +at der var uro i luften*, og spurgte derfor Leif Nielsen om, hvorledes han skulle forholde sig med regningen for NP Datacenters arbejde. Willy Nielsen oplyste, at vidnet kunne sende fakturaen til sagsøgte.

Sagsøgte har forklaret, at han havde anvendt EDB-anlæg i 15 år. Han ønskede at udskifte sit eksisterende Siemens anlæg, bl.a. fordi der var store driftsomkostninger ved dette anlæg til klimaanlæg, ligesom han ønskede et anlæg med dataskærme. Han har hele tiden under forhandlingerne over for Nissen udtrykkeligt gjort opmærksom på, at han ikke ønskede at lave om på sine eksisterende systemer. Nissen fik forevist det gamle anlæg, og han har ikke omtalt, at der kunne komme ekstra udgifter til individuelle programmer. Sagsøgte har ikke bestilt N. P. Jensen til at komme, men har opfattet ham som sagsøger I's konsulent. Han har hele tiden forstået det således, at han alene handlede med sagsøger I. Der har ikke på noget tidspunkt været talt om, at sagsøgte skulle betale for N. P. Jensens bistand. På mødet den 27. oktober blev der stillet mange spørgsmål specielt vedrørende faktureringen. Svaret på alle spørgsmål var, at det ikke var noget problem. Der blev ikke i den sammenhæng nævnt noget om, at det ville koste ekstra. Der blev heller ikke ved kontraktens underskrift talt om, at prisen for programmellet ville blive højere end 50-80.000 kr.

Viggo Gerhardt With-Seidelin har forklaret, at han blev ansat hos sagsøgte den 1. juli 1976. Han har ikke nogen EDB-uddannelse. Nissen kom i begyndelsen af september 1977 til et kort orienterende møde, hvor han fik oplyst, hvad sagsøgte havde behov for. Ved det næste møde var N. P. Jensen med, og det var vidnets indtryk, at N. P. Jensen var tilknyttet sagsøger I. N. P. Jensen gennemgik tekstilsystemet. Der blev aftalt et møde på +Datagården*, hvor anlægget skulle demonstreres for en større kreds af sagsøgtes medarbejdere. Nissen bad forud for mødet om materiale og fik udleveret sagsøgtes program- og brugerdokumentation. Tilbudet blev ikke gennemgået, da det blev afleveret den 19. september. På mødet den 27. oktober blev der stillet mange spørgsmål, bl.a. angående antallet af cifre i stof, dessin og faconnumre. Der blev hertil svaret ligesom på alle andre spørgsmål - at det ikke var noget problem. Der blev intet nævnt om prisen på programmelt. Det var hans indtryk, at N. P. Jensen var tilknyttet +Datagården*. Ved underskriften af kontrakten gav både vidnet og sagsøgte udtryk for, at det var en forudsætning for at skrive under, at prisen holdt både for så vidt angik maskinel og programmel. Han husker ikke, hvem der tog initiativet til møderækken efter kontraktsunderskrivelsen. Han husker således heller ikke, om han selv ringede til N. P. Jensen. På mødet den 15. november blev både vidnet og Willy Nielsen betænkelige ved flere ting ved tekstilsystemet, bl.a. at der ikke var automatisk fakturering. De tog efter mødet ud på Datagården, hvor de talte med chefkonsulent Klitten. Denne sagde, at der ikke var grund til betænkeligheder. På mødet den 21. november talte sagsøgte om at annullere kontrakten; men efter Klittens forslag blev det på det næste møde den 24. november aftalt, at N. P. Jensen skulle foretage en detailanalyse af sagsøgtes programmelbehov.

Willy Nielsen har bl.a. forklaret, at han har været ansat hos sagsøgte siden 1972. Han leder EDBafdelingen, men har ingen egentlig EDB-uddannelse. På mødet den 27. oktober blev alle spørgsmål, bl.a. om fuldautomatisk fakturering, besvaret med, at det ikke var noget problem. Vidnet var skeptisk overfor anlægget, men fandt prisen tiltalende. Det har aldrig været nævnt, at sagsøgte skulle betale sagsøger II. Han vidste ikke, at der var tale om to firmaer.

Leif Nielsen har bl.a. forklaret, at han er ansat hos NP Datacenter som systemchef. Under mødet den 24. november bad en af sagsøgtes medarbejdere, formentlig With-Seidelin, om at få lavet en detailanalyse. Denne analyse blev foretaget i dagene 1.-2. december. Sagsøgte blev meget overrasket over det høje prislag for et programmel tilpasset sagsøgtes ønsker. Da man havde afsluttet arbejdet den 2. december, talte N. P. Jensen med Willy Nielsen om betalingen for arbejdet. Willy Nielsen oplyste, at fakturaen skulle sendes til sagsøgte. Skønsmændene har samstemmende forklaret, at det ikke af tekstilsystemet fremgår, hvilke spørgemuligheder programmet rummer, hvad man kunne i standard C programmet. Man kunne heller ikke ud af det materiale, der fulgte med tilbudet, udlede systemets faktureringsmåde. Det er ikke normalt at opfordre kunden til at rette henvendelse til et konsulentfirma, forinden der skrives kontrakt. Det var i 1977 sædvanligt at underskrive kontrakt om køb af materiel, før en behovsanalyse blev iværksat.

Sagsøger I har til støtte for sin påstand nærmere anført, at der vedrørende maskinelt er afgivet et endeligt og bindende tilbud, der er accepteret af sagsøgte uden forbehold. I tilbudsskrivelsen er der tillige angivet en beløbsramme, inden for hvilken et standardprogrammel normalt ville kunne anskaffes, men det fremgår klart, at prisen vil afhænge af, hvilke opgaver der skal løses. Selvom det måtte lægges til grund, at de anslåede priser på programmel er at betragte som et tilbud, er dette bortfaldet som følge af manglende accept fra sagsøgtes side inden acceptfristens udløb. Kontrakten blev endvidere indgået efter afholdelse af talrige møder, og det må være sagsøgtes risiko, at han ikke - eventuelt ved et forbehold i kontrakten - har tilkendegivet, at han havde ganske bestemte forudsætninger vedrørende programmelt. Sagsøgtes behov kunne være opfyldt gennem et standardprogram, og det er sagsøgtes manglende vilje til at ændre sin hidtidige arbejdsgang, der har bevirket, at prisen på programmel er steget så voldsomt. Den indgåede kontrakt vedrører alene maskinelt, og sagsøgte kan således ikke over for sagsøgeren påberåbe sig eventuelle bristede forudsætninger vedrørende programmelt, som sagsøgte har accepteret, at sagsøger II skulle levere.

Med hensyn til størrelsen af det krævede erstatningsbeløb har sagsøgeren anført, at dette er opgjort som det tab, der er lidt som følge af ophævelsen af kontrakten. Der skal ikke heri ske fradrag for ikke udførte serviceopgaver, idet sagsøger ikke har opnået nogen besparelse, eftersom det er i forvejen ansat personale, der udfører disse funktioner.

Sagsøgte har til støtte for sin frifindelsespåstand anført, at sagsøgte på grund af den store forskel, der var mellem tilbudets prisangivelser og programmeltets endelige pris, var berettiget til at hæve købet af maskinelt på grund af bristede forudsætninger. Sagsøgte har nærmere anført, at der ved handel med komplicerede og kostbare EDB-anlæg, hvor kunden er afhængig af leverandøren, der er specialist på sit område, må stilles skærpede krav til redelighed og loyalitet. Der er en naturlig sammenhæng imellem maskinel og programmel, og sagsøger I må have været klar over, at den samlede bedømmelse var afgørende for sagsøgte. Hvis tilbudet skulle falde bort den 20. oktober 1977, burde sagsøger I klart have udtrykt dette. Sagsøgte har under hele

forhandlingen givet udtryk for, at han ønskede et anlæg, der kunne det samme som det hidtidige, og i tilbudet er det da også klart tilkendegivet, at det er udarbejdet til opfyldelse af sagsøgtes behov. Sagsøger I burde som specialist have taget forbehold vedrørende den angivne maksimumpris. Det må have stået sagsøger I klart, at det for sagsøgte var en både bestemmende og væsentlig forudsætning, at programmelpriisen ikke oversteg 80.000 kr. Risikoen for prisdifferencen må derfor bæres af sagsøger I, der ikke som specialist på området har opfyldt sin loyale oplysningspligt. Til støtte for sit subsidiære anbringende har sagsøgte gjort gældende, at der i den opgjorte bruttoavance skal foretages et skønsmæssigt fastsat fradrag for de besparelser, sagsøger I har opnået ved, at anlægget ikke blev leveret, som f. eks. sparede udgifter til told, fragt, installation, testkørsel, instruktion, opfyldelse af garantiforpligtelse m.v.

Sagsøger II har til støtte for sin påstand nærmere anført, at der er indgået en aftale mellem denne sagsøger og sagsøgte om betaling for det arbejde, der blev udført af NP Datacenter efter maskinelkontraktens underskrift. Det fremgår allerede af tilbudet, at der ville komme udgifter til programmet, og det må lægges til grund, at With-Seidelin i begyndelsen af november 1977 anmodede sagsøgte om at gå i gang på grund af tidnød. Sagsøgeren har i anden række anført, at der foreligger en stiltiende aftale, idet sagsøgte vidste eller burde vide, at NP Datacenter arbejdede som et selvstændigt firma. Sagsøgte har først ved advokat Rydahls skrivelse af 27. januar 1978 rejst indsigelse imod fakturaen, hvorfor reklamationen ikke er sket rettidigt, jfr. princippet i købelovens § 6. Rentepåstanden støttes på købelovens § 38if.

Sagsøgte har heroverfor anført, at det var hans opfattelse, at sagsøger I var hovedleverandør af såvel materiel som programmet. Sagsøger II har ikke gjort sagsøgte opmærksom på, at han skulle betale særskilt for dennes arbejde. Det er i denne forbindelse uden betydning, at sagsøger II er et selvstændigt firma. Reklamationen overfor sagsøgtes krav er endvidere sket rettidigt. Da der ikke er indgået nogen renteaftale, kan kravet ikke tillægges renter før sagens anlæg.

Efter tilbudets ordlyd findes dette at omfatte såvel maskinel som programmet. I betragtning af, at der var tale om 2 forskellige leverandører, findes sagsøgte også overfor sagsøgeren at kunne fremsætte indsigelser vedrørende sine forudsætninger med hensyn til programmet. Efter de afgivne forklaringer lægges det til grund, at det for sagsøgte var af afgørende betydning, at det nye anlæg kunne udføre i hvert fald de samme funktioner som det hidtidige, og at dette var tilkendegivet over for sagsøgeren eller repræsentanter for denne. Det lægges yderligere til grund, at sagsøgte har lagt afgørende vægt på anlæggets samlede pris, og at også dette var gjort klart for sagsøgeren. Når imidlertid henses til, at der forinden kontraktens underskrift havde været afholdt talrige møder, at der under mødet den 27. oktober blev foretaget demonstration af programmet, der ikke svarede til sagsøgtes forventninger, og at sagsøgte allerede 4 dage senere underskrev kontrakten uden tilføjelser forbehold af nogen art, eventuelt ved en tilføjelse i kontrakten, findes den svigten af forudsætninger vedrørende prisen på programmet, der er opstået for sagsøgte, at bero på hans egne forhold, og han findes således med urette at have hævet købet i forhold til sagsøgeren. Dennes krav på erstatning findes, under hensyn til at størsteparten af de af sagsøgte fremsatte indsigelser mod erstatningskravets størrelse er udokumenterede, at kunne fastsættes til 300.000 kr.

Ad NP Datacenter ApS mod sagsøgte:

Efter bevisførelsen lægges det til grund, at sagsøgte anmodede sagsøgeren om at foretage yderligere analyser efter underskrivelsen af kontrakten, og det må herefter have stået sagsøgte klart, at det af sagsøgeren udførte arbejde skulle betales. Købelovens § 38 findes ikke at indeholde hjemmel til forrentning af betaling for en arbejdsydelse, hvorfor der alene tilkendes sædvanlig procesrente.

Sagsøgte betaler sagens omkostninger til sagsøger I med 24.000 kr. og til sagsøger II med 5.800 kr.

Højesterets dom.

Den indankede dom er afsagt af Vestre Landsret.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: P. Christensen, Bjerregaard, Gersing, Kardel og Pontoppidan.

Appellanten har gentaget sine frifindelsespåstande over for begge indstævnte og har over for indstævnte Kontor-Automation A/S gentaget sin subsidiære påstand om betaling af et skønsmæssigt fastsat beløb mindre end 300.000 kr.

De indstævnte har påstået stadfæstelse.

I syns- og skønsmændenes erklæring af 21. juli 1980 hedder det:

+Den anskaffelsesprocedure, som har været anvendt i den foreliggende sag, skal belyses ud fra en beskrivelse af den praksis, der i de seneste år har været anvendt efter edb-rådets udgivelse af rapport nr. 19: Om anskaffelse af mindre datamaskiner.

Køberen har oftest en edb-mæssig erfaring, enten fra anvendelse af mere primitive maskiner, f.eks. faktureringsautomater eller har været kunder på et edb-servicebureau. Køberen beskriver således ofte sine krav, evt. i samarbejde med en konsulent og sender kravsspecifikationen til et antal edb-leverandører. Edb-rådet anbefaler, og dette er i dag hovedreglen, at såvel maskinel som programmel leveres af samme leverandør. I de fleste tilfælde indgår i leverancen dels standardprogrammer fra den pågældende leverandør og dels tilretninger af dette standardprogrammel for at imødekomme særlige ønsker. Endvidere vil der ofte være tale om, at der yderligere skal udvikles nye programmer.

Såvel tilretning af programmer som udvikling af nye programmer udføres ofte ved at leverandøren af edb-anlægget som hovedleverandør entrerer med et firma, som har specialiseret sig i programmeludvikling (softwarehouse) om dels at foretage en analyse hos køberen for at fastlægge omfanget af leverancen. Resultatet af en sådan analyse beskriver detaljeret, hvilke ændringer der skal foretages i eksisterende standardprogrammel, og dels hvilke nye programmer, der skal udvikles. Varigheden af en sådan analyse er ofte 2-4 uger og endelig beslutning om købet tages først, når analysen er afsluttet og såvel kravene til maskinellet som omfanget af programmelleverancen er fuldt fastlagt. Den totale kontraktsum består af 3 bestanddele: maskinellet, standardprogrammellet og det individuelle programmel. Hvis der indgås kontrakt før afslutningen af analysen vil kontrakten indeholde et overslag over programmelleverancen og en fortrydelsesklausul for køberen, såfremt analysen resulterer i større omkostninger end forudsat på tidspunktet for kontraktens underskrift. Det skal bemærkes, at det ikke er usædvanligt, at udgifterne til individuelt programmel overstiger prisen på standardprogrammellet.*

Til brug for Højesteret er afgivet nye forklaringer og tilvejebragt yderligere oplysninger.

I et brev af 3. december 1977 fra konsulent Niels P. Jensen til appellanten hedder det bl.a.:

+Jeg takker Dem for den interesse, De har vist min virksomhed ved at tillade den gennemførte analyse hos Dem med henblik på evt. indførelse af nyt databehandlingsanlæg. - - -

Desværre har Deres samtaler med Kontor-Automation A/S og denne leverandørs tilbud været årsag til en større misforståelse. Da vi meget nødig vil have evt. skyld for at have medvirket hertil - af hensyn til vore øvrige klienter og fremtidige virke - erklærer undertegnede sig herved villig til på enhver måde at bidrage til en ophævelse af maskinelkontrakten, såfremt De måtte ønske dette.*

Appellanten har forklaret, at virksomheden næsten udelukkende producerer efter ordrer og ikke til oplagring. Når ordrerne indkommer, indkodes materialet, og produktionen sættes i gang. Produktionsperioderne er i reglen 3-4 måneder. I 1977 androg produktionen ca. 436.000 kjoler. Den samler sig om to hovedsæsoner. Da man overvejede at skifte edb-anlæg, var det afgørende at bevare de eksisterende systemer, som var i god gænge og havde vist sig brugbare. Ved ordrers indgang indkodes de i dataanlægget, og både indkøb og produktionen styres gennem anlægget på grundlag af de indtastede data. Efterhånden som varerne bliver færdige, bliver oplysninger herom indtastet i anlægget. Det er væsentligt at have styring på leveringen af de færdige varer til kunderne, som i regelen ønsker at få kjolerne i alle de bestilte farver og faconer på én gang. Forsendelsen sker i reglen med +Konfektionstransporten*, som kører bestemte ruter og afleverer varer til de kunder, som befinder sig ved en vis rute. Når der er mulighed for at sende varer, kan de pågældende ordregivere kaldes ud af anlægget, og man kan f.eks. spørge, om der er mindst 25% af én ordre færdig, eller om en fuld produktlinie med hensyn til størrelse, facon m.v. er færdig. Såfremt der er så meget færdigt af ordren, at man ønsker at afsende en del eller hele partiet, skriver anlægget automatisk faktura ud og pakkeseddel. Anlægget kan udskrive fakturaer til samtlige kunder på en given rute, til hvem der er tilstrækkelig varer færdige til levering. Appellanten mener, at spørgsmålet om automatisk fakturering var på tale ved hvert eneste møde om køb af indstævntes anlæg. Ved mødet på Datagården den 27. oktober 1977 deltog efter hans erindring en halv snes mennesker. Selv medbragte han de medarbejdere, som benyttede det gamle anlæg, og som havde lejlighed til at spørge om alle ting af interesse. Der blev også spurgt, om indstævntes anlæg kunne fakturere automatisk og foretage ordreudsøgning, og der blev svaret, at det ikke ville være noget problem.

Af Willy Nielsens forklaring fremgår bl.a., at appellanten kun rådede over Siemens-anlægget i en del af tiden. Kørslen blev ikke foretaget af appellantens ansatte, men af et konsulentfirma og på servicebasis, og appellanten havde således ikke selv ansat uddannede edb-eksperter. Han opfattede N. P. Jensen som konsulent for Kontor-Automation A/S, og først da han den 15. november var i Arnborg, gik det op for ham, at N. P. Jensen ikke havde kontor samme sted som Kontor-Automation A/S, men om det var et andet firma, var han ikke klar over.

Niels Peter Jensen har forklaret, at han efter konsulent Nissens anmodning præsenterede sit tekstilsystem på appellantens kontor den 5. oktober. Han fik på et tidspunkt, meget muligt omkring den 20. oktober, fra Kontor-Automation A/S udleveret et par ringbind indeholdende brugerdocumentation, som er en slet og ret betjeningsvejledning til det gamle anlæg. Han tilbageleverede disse ringbind i et senere møde, da de ikke sagde

noget af interesse. Programdokumentationen kom appellanten først frem med den 1.-2. december 1977, hvor With-Seidelin og Willy Nielsen gav ham dokumentationen, der redegjorde for, hvorledes programmerne kørte på Siemens-anlægget. Han vidste ikke forud, at sådan dokumentation fandtes. Det er ofte ikke tilfældet, og det er ikke noget, han plejer at spørge efter til at begynde med, idet han ønsker primært at levere sit eget system og derfor ikke er interesseret i at videreføre kundernes gamle system. Under præsentationen af hans system viser det sig så i reglen, om kundernes behov kan tilpasses dette, eller om det ikke er muligt. Den tilbudte faktureringsmåde var en halvautomatisk fakturering, idet man skulle indtaste ordren. Det gav anledning til mere indtastning, idet indtastningsproceduren var anderledes. Der ville ikke have været noget i vejen for at ændre systemet til helautomatisk fakturering, som appellanten ønskede. Det ville have været muligt at lave det med en udgift på skønsmæssigt 125-150.000 kr. i stedet for de 50-80.000 kr., som standardsystemet kostede. Denne løsning ville have været et kompromis, som efter hans opfattelse ville kunne have løst appellansens behov, men som ville have medført ændringer i de tidligere anvendte procedurer. Forskellen herfra og til de 396.000 kr. beror på, at appellanten hårdnakket holdt fast ved, at man ikke ville forandre noget som helst på de procedurer, som man hidtil havde anvendt. Brevet af 3. december 1977 skrev han til appellanten, da han kunne se, at dennes fastholden ved de tidligere fremgangsmåder gjorde det vanskeligt at komme til en løsning. Hensigten var at søge at få forhandlinger i gang påny om projektet eller søge en forligsmæssig vej ud af uoverensstemmelsen.

Indstævnte Kontor-Automation A/S har ikke for Højesteret bestridt, at appellanten overfor denne indstævnte kan fremsætte indsigelser vedrørende sine forudsætninger med hensyn til programmet. Det er heller ikke bestridt, at det var en afgørende forudsætning for appellanten, at det nye anlæg kunne udføre de samme funktioner som det hidtidige. Denne forudsætning var imidlertid ikke kendelig for de indstævnte.

Det er ubestridt, at det var en afgørende forudsætning for appellanten, at det nye anlæg kunne udføre i hvert fald de samme funktioner som det gamle anlæg, og det tiltrædes, at dette var tilkendegivet de indstævntes repræsentanter, der tillige havde fået udleveret brugerdokumentationen for appellansens anlæg. Det må endvidere lægges til grund, at ingen af parterne ved kontraktens indgåelse var klar over omfanget af den udvidelse af programmet, som gennemførelsen af kravet nødvendiggjorde, og at det først ved den nærmere analyse, som blev foretaget den 1.-2. december 1977, blev konstateret, at kravet ikke kunne imødekommes, uden at der påløb udgifter til nyt program, som væsentligt oversteg den i tilbuddet anslåede udgiftsramme på 50-80.000 kr. De indstævnte, der måtte være bekendt med det tilbudte programmets muligheder og begrænsninger, og som ikke fandt det fornødent at foretage nærmere undersøgelser til oplysning om appellansens behov, findes under de foreliggende omstændigheder at burde bære risikoen for, at appellansens afgørende drifts- og prismæssige forudsætninger for kontrakten svigtede. Appellanten findes herefter at have være berettiget til at hæve kontrakten som sket, og hans frifindelsepåstand vil være at tage til følge i forhold til begge de indstævnte.

I sagsomkostninger for begge retter findes de indstævnte at burde betale henholdsvis 80.000 kr. og 10.000 kr. til appellanten. Der er herved taget hensyn til, at appellanten har afholdt skønsudgifter på ca. 40.000 kr.

Thi kendes for ret:

Appellanten, fabrikant Tage Vanggaard, bør for tiltale af de indstævnte Kontor-Automation A/S og NP Datacenter ApS i denne sag fri at være.

I sagsomkostninger for landsret og Højesteret bør indstævnte Kontor-Automation A/S betale 80.000 kr. og indstævnte NP Datacenter ApS 10.000 kr. til appellanten inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

1) Jfr. U.1976.156 H samt Odd-Einar Christophersen og Arve Føyen: EDB-anskaffelser s. 285 og EDB-retlige afgørelser 1 s. 11 ff.